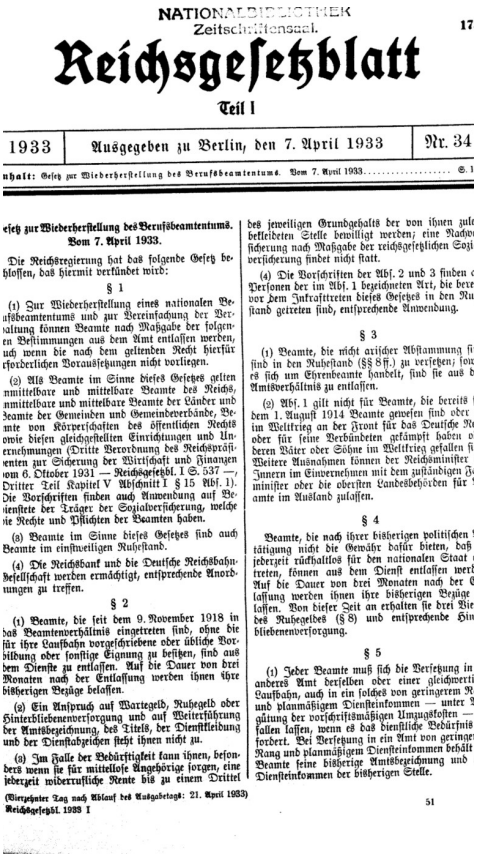
1

Fall 1 · Tyskland · 1933

Lärare rensas ut

NATIONALBIBLIOTHEK
Zeitschriftensaal.

17

Reichsgesetzblatt

Teil I

1933 | Ausgegeben zu Berlin, den 7. April 1933 | Nr. 34

Inhalt: Gesetz zur Wiederherstellung des Berufsbeamtentums. Vom 7. April 1933..... S. 1

Gesetz zur Wiederherstellung des Berufsbeamtentums.
Vom 7. April 1933.

Die Reichsregierung hat das folgende Gesetz beschlossen, das hiermit verkündet wird:

§ 1

(1) Zur Wiederherstellung eines nationalen Berufsbeamtentums und zur Vereinfachung der Verwaltung können Beamte nach Maßgabe der folgenden Bestimmungen aus dem Amt entlassen werden, auch wenn die nach dem geltenden Recht hierfür erforderlichen Voraussetzungen nicht vorliegen.

(2) Als Beamte im Sinne dieses Gesetzes gelten unmittelbare und mittelbare Beamte des Reichs, unmittelbare und mittelbare Beamte der Länder und Beamte der Gemeinden und Gemeindeverbände, Beamte von Körperschaften des öffentlichen Rechts sowie diesen gleichgestellten Einrichtungen und Unternehmungen (Dritte Verordnung des Reichspräsidenten zur Sicherung der Wirtschaft und Finanzen vom 6. Oktober 1931 — Reichsgesetzbl. I S. 537 —, Dritter Teil Kapitel V Abschnitt I § 15 Abs. 1). Die Vorschriften finden auch Anwendung auf Bedienstete der Träger der Sozialversicherung, welche die Rechte und Pflichten der Beamten haben.

(3) Beamte im Sinne dieses Gesetzes sind auch Beamte im einstweiligen Ruhestand.

(4) Die Reichsbank und die Deutsche Reichsbahn-Gesellschaft werden ermächtigt, entsprechende Anordnungen zu treffen.

§ 2

(1) Beamte, die seit dem 9. November 1918 in das Beamtenverhältnis eingetreten sind, ohne die für ihre Laufbahn vorgeschriebene oder übliche Vorbildung oder sonstige Eignung zu besitzen, sind aus dem Dienste zu entlassen. Auf die Dauer von drei Monaten nach der Entlassung werden ihnen ihre bisherigen Bezüge belassen.

(2) Ein Anspruch auf Wartegeld, Ruhegeld oder Hinterbliebenenversorgung und auf Weiterführung der Amtsbezeichnung, des Titels, der Dienstkleidung und der Dienstabzeichen steht ihnen nicht zu.

(3) Im Falle der Bedürftigkeit kann ihnen, besonders wenn sie für mittellose Angehörige sorgen, eine jederzeit widerrufliche Rente bis zu einem Drittel des jeweiligen Grundgehalts der von ihnen zuletzt bekleideten Stelle bewilligt werden; eine Nachversicherung nach Maßgabe der reichsgesetzlichen Sozialversicherung findet nicht statt.

(4) Die Vorschriften der Abs. 2 und 3 finden auf Personen der im Abs. 1 bezeichneten Art, die bereits vor dem Inkrafttreten dieses Gesetzes in den Ruhestand getreten sind, entsprechende Anwendung.

§ 3

(1) Beamte, die nicht arischer Abstammung sind, sind in den Ruhestand (§§ 8 ff.) zu versetzen; soweit es sich um Ehrenbeamte handelt, sind sie aus dem Amtsverhältnis zu entlassen.

(2) Abs. 1 gilt nicht für Beamte, die bereits vor dem 1. August 1914 Beamte gewesen sind oder im Weltkrieg an der Front für das Deutsche Reich oder für seine Verbündeten gekämpft haben oder deren Väter oder Söhne im Weltkrieg gefallen sind. Weitere Ausnahmen können der Reichsminister des Innern im Einvernehmen mit dem zuständigen Fachminister oder die obersten Landesbehörden für ihre Beamte im Ausland zulassen.

§ 4

Beamte, die nach ihrer bisherigen politischen Betätigung nicht die Gewähr dafür bieten, daß sie jederzeit rückhaltlos für den nationalen Staat eintreten, können aus dem Dienst entlassen werden. Auf die Dauer von drei Monaten nach der Entlassung werden ihnen ihre bisherigen Bezüge belassen. Von dieser Zeit an erhalten sie drei Viertel des Ruhegeldes (§ 8) und entsprechende Hinterbliebenenversorgung.

§ 5

(1) Jeder Beamte muß sich die Versetzung in ein anderes Amt derselben oder einer gleichwertigen Laufbahn, auch in ein solches von geringerem Rang und planmäßigem Diensteinkommen — unter Gewährung der vorschriftsmäßigen Umzugskosten — gefallen lassen, wenn es das dienstliche Bedürfnis erfordert. Bei Versetzung in ein Amt von geringerem Rang und planmäßigem Diensteinkommen behält der Beamte seine bisherige Amtsbezeichnung und sein bisheriges Diensteinkommen der bisherigen Stelle.

(Vierzehnter Tag nach Ablauf des Ausgabetags: 21. April 1933)
Reichsgesetzbl. 1933 I

51

Lagen från 7 april 1933, tryckt i Reichsgesetzblatt. Wikimedia Commons, public domain.

Vad hände?

I januari 1933 kom Adolf Hitler och nazisterna till makten. Den 7 april samma år antogs en lag som gjorde det möjligt att avskeda statsanställda som regimen inte ville ha kvar: judar, kommunister och politiska motståndare. Bland dem fanns många lärare och professorer. Regimen uppmuntrade människor att anmäla den som inte ansågs lojal.

Hur gick det?

Skolan blev ett redskap för regimens propaganda. De lärare som fick stanna visste att ett fel ord kunde kosta jobbet. Ingen domstol kunde stoppa lagen. Förföljelsen tog slut först när Nazityskland förlorade andra världskriget 1945.

”Tjänstemän som genom sin tidigare politiska verksamhet inte garanterar att de alltid och utan förbehåll ställer upp för den nationella staten kan avskedas.”

Lagen 7 april 1933, paragraf 4. Översättning.

Expertgruppens uppdrag

1. **Läs** kortet högt tillsammans.
2. **Svara** på frågorna A till D. Skriv i rad 1 i fallmatrisen, elevhäftet s. 3.
3. **Diskutera** frågan här nedanför.
4. **Skriv** ditt minutmanus i elevhäftet s. 2. Öva en gång högt.

A Vem pekades ut eller registrerades?
B Vem samlade uppgifterna, och hur?
C Vilka blev följderna?
D Vad satte stopp för det?

Diskutera

Lagen talar om ”politisk verksamhet”. Vem bestämde vad som räknades som fel åsikt?

Fri att använda, dela och anpassa i undervisning. CC BY-NC-SA 4.0.

2

Fall 2 · USA · 1949 till 1967

Förhör om lärarnas åsikter

Senator Joseph McCarthy, 10 februari 1954. Foto: Associated Press. Wikimedia Commons, public domain.

Vad hände?
Under kalla kriget var rädslan för kommunismen stor i USA. Perioden kallas ofta McCarthyismen efter senatorn Joseph McCarthy. Delstaten New York antog 1949 Feinberg-lagen. Den gjorde det möjligt att avskeda lärare som tillhörde organisationer som ansågs omstörtande. Skolledningen kallade lärare till förhör om deras partitillhörighet.

Hur gick det?
Den som vägrade svara kunde avskedas. Matematikläraren Irving Adler stängdes av 1952 och avskedades 1954. Många lärare undvek politiska frågor i undervisningen. År 1952 godkände USA:s högsta domstol lagen. Först 1967 ändrade domstolen sig och slog fast att reglerna bröt mot grundlagen.

”Är du nu, eller har du någon gång varit, medlem i kommunistpartiet?”

Frågan som ställdes i förhören.

Expertgruppens uppdrag

1. **Läs** kortet högt tillsammans.
2. **Svara** på frågorna A till D. Skriv i rad 2 i fallmatrisen, elevhäftet s. 3.
3. **Diskutera** frågan här nedanför.
4. **Skriv** ditt minutmanus i elevhäftet s. 2. Öva en gång högt.

A Vem pekades ut eller registrerades?
B Vem samlade uppgifterna, och hur?
C Vilka blev följderna?
D Vad satte stopp för det?

Diskutera

Varför tror ni att många lärare undvek politiska frågor, även de som aldrig förhördes?

Fri att använda, dela och anpassa i undervisning. CC BY-NC-SA 4.0.

3

Fall 3 · Kina · 1966

Elever mot lärare

Väggtidningar som angriper ledningen vid Pekinguniversitetet, 1966. Renmin Huabao. Wikimedia Commons, public domain.

Vad hände?

Den 25 maj 1966 satte Nie Yuanzi, partisekreterare vid Pekinguniversitetets filosofiska institution, upp en väggtidning som angrep universitetets ledning. En vecka senare lät partiledaren Mao Zedong läsa upp den i radio över hela landet. Kulturrevolutionen hade börjat. Unga rödgardister uppmanades att angripa allt som ansågs gammalt eller borgerligt, och lärare pekades ut på väggtidningar och offentliga möten.

Hur gick det?

Utpekandet blev våld. Den 5 augusti 1966 misshandlades Bian Zhongyun, biträdande rektor på en flickskola i Peking, till döds av elever på sin egen skola. Många lärare förlorade jobbet, fängslades eller dödades. Kulturrevolutionen tog slut först efter Maos död 1976.

Expertgruppens uppdrag

1. **Läs** kortet högt tillsammans.
2. **Svara** på frågorna A till D. Skriv i rad 3 i fallmatrisen, elevhäftet s. 3.
3. **Diskutera** frågan här nedanför.
4. **Skriv** ditt minutmanus i elevhäftet s. 2. Öva en gång högt.

A Vem pekades ut eller registrerades?
B Vem samlade uppgifterna, och hur?
C Vilka blev följderna?
D Vad satte stopp för det?

Diskutera

Eleverna uppmuntrades av den som hade makten. Vad händer när ingen sätter gränser för utpekandet?

Fri att använda, dela och anpassa i undervisning. CC BY-NC-SA 4.0.

4

Fall 4 · DDR, Östtyskland · 1950 till 1989

Grannar som rapporterade

Hyllor i Stasiarkivet med akter om informella medarbetare, 2016. Foto: Hubertus Knabe. Wikimedia Commons, CC BY-SA 4.0. Bearbetad till gråskala.

Vad hände?

I Östtyskland byggde säkerhetstjänsten Stasi upp ett av världens största övervakningssystem. Vid slutet fanns omkring 189 000 informella medarbetare. Det var vanliga människor som i hemlighet rapporterade om grannar, kollegor, vänner och lärare. Stasi förde akter om ungefär 5,6 miljoner människor.

Hur gick det?

Den som ansågs ha fel åsikter kunde nekas utbildning, jobb eller resor, utan att få veta varför. Många lärde sig att aldrig säga vad de tyckte, inte ens till vänner. Systemet föll när DDR:s regim föll 1989, och Stasi upplöstes 1990. Sedan 1992 kan den som registrerades läsa sin egen akt.

Värt att veta

Arkivet efter Stasi rymmer 111 kilometer akter.

Expertgruppens uppdrag

1. **Läs** kortet högt tillsammans.
2. **Svara** på frågorna A till D. Skriv i rad 4 i fallmatrisen, elevhäftet s. 4.
3. **Diskutera** frågan här nedanför.
4. **Skriv** ditt minutmanus i elevhäftet s. 2. Öva en gång högt.

A Vem pekades ut eller registrerades?
B Vem samlade uppgifterna, och hur?
C Vilka blev följderna?
D Vad satte stopp för det?

Diskutera

Vad händer med samtal mellan vänner när vem som helst kan rapportera?

Fri att använda, dela och anpassa i undervisning. CC BY-NC-SA 4.0.

5

Fall 5 · Sverige · 1945 till 1998

Hemliga register i en demokrati

Riksdagshuset i Stockholm, där grundlagarna beslutas. Foto: Peter Haas. Wikimedia Commons, CC BY-SA 3.0. Bearbetad till gråskala.

Vad hände?
Under kalla kriget registrerade säkerhetspolisen många svenskar för deras politiska åsikter, främst kommunister och vänsteraktivister. År 1969 förbjöds politisk åsiktsregistrering för myndigheter, men Säpo fortsatte i hemlighet genom så kallade arbetsanteckningar. År 1973 avslöjade tidskriften Folket i Bild/Kulturfront den hemliga organisationen IB, som bland annat kartlade kommunister.

Hur gick det?
Personer i registren kunde nekas jobb utan att få veta varför. År 1990 krävde omkring 411 000 tjänster en sådan säkerhetskontroll. Registreringen upphörde 1998. År 2006 fälldes Sverige av Europadomstolen för att Säpo hade sparat uppgifter om fyra personers politiska engagemang.

Värt att veta

Journalisterna som avslöjade IB dömdes 1974 till fängelse för spionieri.

Expertgruppens uppdrag

1. **Läs** kortet högt tillsammans.
2. **Svara** på frågorna A till D. Skriv i rad 5 i fallmatrisen, elevhäftet s. 4.
3. **Diskutera** frågan här nedanför.
4. **Skriv** ditt minutmanus i elevhäftet s. 2. Öva en gång högt.

A Vem pekades ut eller registrerades?
B Vem samlade uppgifterna, och hur?
C Vilka blev följderna?
D Vad satte stopp för det?

Diskutera

Journalisterna som avslöjade IB dömdes. Vad säger det om hur svårt det är att granska hemliga register?

Fri att använda, dela och anpassa i undervisning. CC BY-NC-SA 4.0.

6

Fall 6 · Tyskland · 2018 till 2019

En anmälningsportal för lärare

Webbplats, Hamburg, september 2018

Neutrale Schule

Ett formulär där elever och föräldrar kunde anmäla lärare som hade uttalat sig kritiskt om partiet AfD.

Kortet har ingen bild. Portalen finns inte längre.

Vad hände?
I september 2018 startade partiet AfD:s grupp i Hamburgs delstatsparlament webbplatsen Neutrale Schule, ”Neutral skola”. Där kunde elever och föräldrar anmäla lärare som uttalat sig kritiskt om partiet. AfD i flera andra delstater gjorde likadant. Partiet sa att syftet var att se till att skolan var politiskt neutral.

Hur gick det?
Lärarfack och flera delstaters utbildningsministrar protesterade. De menade att portalerna skulle skrämma lärare till tystnad. År 2019 förbjöd dataskyddsmyndigheten i delstaten Mecklenburg-Vorpommern partiets portal. AfD överklagade men förlorade i domstol 2019 och 2020.

Expertgruppens uppdrag

1. **Läs** kortet högt tillsammans.
2. **Svara** på frågorna A till D. Skriv i rad 6 i fallmatrisen, elevhäftet s. 4.
3. **Diskutera** frågan här nedanför.
4. **Skriv** ditt minutmanus i elevhäftet s. 2. Öva en gång högt.

A Vem pekades ut eller registrerades?
B Vem samlade uppgifterna, och hur?
C Vilka blev följderna?
D Vad satte stopp för det?

Diskutera

AfD sa att portalen skulle göra skolan neutral. Jämför med partiets förklaring i Perstorp. Vad är likt?

Fri att använda, dela och anpassa i undervisning. CC BY-NC-SA 4.0.